

EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES IN THE SYSTEM OF FORMING ACADEMIC INTEGRITY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Kovalenko K. M. / Коваленко К. М.

ORCID: 0000-0002-7061-2710

assistant of the Department of primary education /

асистент кафедри початкової освіти

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Lubny, Viktora Novikova, 2, 37500

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

Лубни, Віктора Новікова, 2, 37500

Анотація. У статті розглядається освітнє середовище педагогічних університетів як важлива складова формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. Проаналізовано науково-педагогічну літературу, що дозволило визначити структурні компоненти освітнього середовища, серед яких програмно-цільовий, суб'єкт-суб'єктний, методологічний, ціннісно-мотиваційний та комунікативно-діяльнісний. Особлива увага приділена їхньому впливу на формування етичних норм, професійної компетентності та внутрішньої мотивації до дотримання принципів академічної доброчесності.

Ключові слова: освітнє середовище, академічна доброчесність, педагогічні університети, здобувачі вищої освіти.

Вступ.

Сучасна система вищої освіти перебуває в умовах інтенсивних змін, пов'язаних із глобалізацією, цифровізацією та зростанням вимог до якості освіти. У цьому контексті формування академічної доброчесності стає одним із ключових завдань закладів вищої освіти, особливо педагогічних, які готують майбутніх викладачів. Академічна доброчесність, що базується на принципах чесності, прозорості, відповідальності та взаємної поваги, є запорукою створення довірливого освітнього середовища та забезпечення якості освіти.

Освітнє середовище педагогічних університетів відіграє особливу роль у формуванні академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. Саме через інтеграцію етичних норм, інституційної політики та інноваційних методів навчання освітнє середовище може стати не лише простором для здобуття знань, але й середовищем розвитку моральних та професійних цінностей.

Основний текст.

Ще педагог-класик О. Макаренко [9] підкреслював, що головну роль у вихованні відіграє не стільки сам вихователь, скільки правильно організоване середовище, яке сприяє розвитку особистості.

Аналіз науково-педагогічних джерел вказує на те, що дослідженням змісту, структури й умов освітнього середовища займалися вітчизняні й зарубіжні науковці, педагоги і психологи: А. Артюхіна, М. Братко, П. Блонський, О. Гаркович, В. Докучаєва, В. Желанова, О. Караман, Ю. Колюткін, О. Лазурський, М. Лях, В. Мадзігон, М. Починкова, Н. Разіна, С. Рубінштейн та ін.

Вивчення досліджень переконує, що однозначного визначення поняття «освітнє середовище» в науковому обігу немає. Дослідники під цим поняттям розуміють:

- комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність (Н. Разіна) [10, с. 47];

- комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу (М. Братко) [2, с. 71];

- ціле, що складається із зв'язаних між собою компонентів і має властивості, яких немає у жодного з його компонентів (О. Гаркович) [4, с. 38];

- система умов існування, формування і діяльності особистості в процесі засвоєння нею конкретних систем наукових знань, практичних умінь і навичок; система умов виховання й навчання особистості (О. Єжова) [5, с. 272].

Узагальнюючи дослідження, можна зробити висновок, що поняття «освітнє середовище» охоплює низку ключових ознак, які дозволяють описати його як цілісну систему. По-перше, освітнє середовище характеризується системними

якостями, які не притаманні окремим елементам, але проявляються у їхній взаємодії. По-друге, воно складається з різноманітних елементів, компонентів та частин, які утворюють його структуру і пов'язані між собою певними взаємозв'язками. По-третє, освітнє середовище має чітко визначені функціональні характеристики, які забезпечують його ефективне функціонування, а також комунікативні властивості, що проявляються як у взаємодії із зовнішнім середовищем, так і в інтеграції з іншими системами різного рівня. Ще однією важливою ознакою є історичність та спадкоємність, які відображають зв'язок минулого, теперішнього й майбутнього у розвитку освітнього середовища як цілого та його окремих компонентів.

Варто також розглянути освітнє середовище саме закладів вищої освіти.

На думку І. Габа, освітнє середовище закладів вищої освіти – динамічна єдність суб'єктів освітнього процесу та системи їх взаємодії [3, с. 57]. А. Каташов узагальнив різноманітні підходи до визначення поняття «освітнє середовище навчального закладу» і трактує його як «сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості...» [7]. На думку цього науковця, освітнє середовище виконує роль не лише простору для передачі знань, але й стає платформою для розвитку творчого потенціалу, формування ціннісних орієнтацій, соціальної адаптації та особистісного зростання здобувачів освіти. Він наголошує, що саме гармонійне поєднання матеріальних і духовних компонентів створює умови для активного залучення особистості до освітнього процесу, забезпечуючи її самореалізацію та професійне становлення.

У світлі нашого дослідження, нам найбільше імпонує визначення освітнього середовища закладу вищої освіти за Л. Братко, у якому відображається його професійна складова: багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що має можливості цілеспрямовано впливати на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності [1, с. 14-15].

Відповідно до теми дослідження необхідно розглянути структурні особливості освітнього середовища, що допоможе визначити авторські підходи до його структури: А. Кух виокремлює трикомпонентну структуру освітнього середовища: суб'єктно-ресурсного, матеріально-технічного та ідейно-технологічного. Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища (студентів, викладачів) та умови здійснення їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Матеріально-технічний компонент відповідає стандартним обладнанням. Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих результатів у навчанні [8, с. 74]; Е. Заредінова, розглядаючи наукові підходи до трактування структури освітнього середовища навчального закладу виокремлює стратегічний, соціокультурний, особистісний, ціннісно-смысловий, суб'єктно-діяльнісний, комунікативний, технологічний компоненти [6].

Отже, аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та авторський підхід до структури освітнього середовища університетів як складової формування академічної доброчесності дозволив виокремити наступні структурні компоненти:

1) програмно-цільовий компонент – орієнтація на законодавчі акти, такі як Закон України «Про вищу освіту», освітні програми та стратегії розвитку ЗВО, що спрямовані на формування академічної доброчесності як ключового елементу освітньої політики;

2) суб'єкт-суб'єктний компонент – взаємодія учасників освітнього процесу, які спільно створюють умови для підтримки академічної доброчесності (формування довіри між учасниками процесу, розвиток відповідальності за дотримання етичних норм та ін.);

3) методологічний компонент – впровадження в освітній процес університету науково-методологічних підходів; забезпечує цілісність підходу до формування культури доброчесності та сприяє узгодженню освітніх практик із загальними етичними принципами;

4) ціннісно-мотиваційний компонент – побудова освітнього середовища на

основі загальнолюдських, національних та академічних цінностей, формування у здобувачів вищої освіти внутрішньої мотивації до дотримання принципів доброчесності, заохочення до саморозвитку та етичної поведінки;

5) комунікативно-діяльнісний компонент – організація навчально-професійної взаємодії у вигляді семінарів, дискусій, проєктної діяльності, що сприяє розумінню важливості академічної доброчесності; створення можливостей для відкритого діалогу між студентами та викладачами, міждисциплінарного підходу до навчання, спрямованого на формування відповідального ставлення до освітнього процесу.

Таким чином, освітнє середовище університетів, як багатокомпонентна система, створює умови для розвитку академічної доброчесності, поєднуючи нормативну базу, етичні цінності та сучасні технології з активною взаємодією учасників освітнього процесу.

Висновки.

Отже, аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволив зробити такі узагальнення: по-перше, освітнє середовище університетів є багатокомпонентною системою, що містить, на нашу думку, програмно-цільовий, суб'єкт-суб'єктний, методологічний, ціннісно-мотиваційний та комунікативно-діяльнісний компоненти. Така система забезпечує створення умов для формування в здобувачів вищої освіти етичних норм, професійної компетентності та внутрішньої мотивації до дотримання принципів академічної доброчесності.

По-друге, освітнє середовище університетів виконує не лише функцію організації навчального процесу, але й є платформою для формування моральних цінностей, розвитку творчого потенціалу та соціальної адаптації студентів. Його ефективність залежить від гармонійної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, впровадження інноваційних освітніх технологій та забезпечення належної матеріально-технічної бази.

Таким чином, формування академічної доброчесності в межах освітнього середовища закладів вищої освіти є результатом цілісного та системного

підходу, що поєднує нормативно-правову базу, етичні принципи, технологічні можливості та ціннісні орієнтири, що дозволяє виховувати професійно-компетентних і морально відповідальних фахівців, здатних ефективно діяти у сучасному суспільстві.

Література.

1. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. № 1–2 (46–47), 2015. С. 11–17.
2. Братко М. В. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2015. Випуск 135. С. 67–72.
3. Габа І. М. Соціально-психологічні особливості проектування освітнього середовища ВНЗ у контексті розвивального потенціалу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2015. Вип. 128. С. 57–61.
4. Гаркович О. Освітнє середовище як система. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. 2005. Вип. 60. С. 36–40.
5. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія. Суми : Вид-во «МакДен», 2011. 412 с.
6. Заредінова Е. Р. Освітнє середовище вищого навчального закладу: наукові підходи трактування структури. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія «Педагогіка. Психологія». 2017. Вип. 2 (11), С. 54–58.
7. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.
8. Кух А. М. Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики. *Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно-світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця*. 2008. Ч. 2. С. 73–76.
9. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ : Рад. школа, 1980. 327 с.

10. Разіна Н. О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. *Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ»*. 2009. Вип. 3. С. 45–51.

References.

1. Bratko, M. V. (2015) Osvitnie seredovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu: funktsionalnyi aspekt. [The educational environment of a higher education institution: a functional aspect]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*. 1-2 (46-47), 11–17. [in Ukrainian].
2. Bratko, M. V. (2015) Struktura osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnoho zakladu. [Structure of the educational environment of a higher education institution]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*. 135, 67–72. [in Ukrainian].
3. Haba, I. M. (2015) Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti proektuvannia osvitnoho seredovyscha VNZ u konteksti rozvyvalnoho potentsialu. [Socio-psychological features of designing the educational environment of higher education institutions in the context of developmental potential]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*. 128, 57-61. [in Ukrainian].
4. Harkovych, O. (2005) Osvitnie seredovyshe yak systema. [Educational environment as a system]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*. 60, 36-40. [in Ukrainian].
5. Yezhova, O. O. (2011) Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. [Formation of a value attitude towards health among students of vocational and technical educational institutions]. Sumy: Vyd-vo «MakDen», 412. [in Ukrainian].
6. Zaredinova, E. R. (2017) Osvitnie seredovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu: naukovy pidkhody traktuvannia struktury. [The educational environment of a higher education institution: scientific approaches to interpreting the structure]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii «Pedahohika. Psykholohiia»*. 2 (11), 54-58. [in Ukrainian].
7. Katashov, A. I. (2001) Pedahohichni osnovy rozvytku innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha suchasnoho litseiu. [Pedagogical foundations of the development of an innovative educational environment of a modern lyceum]. Luhansk, 20. [in Ukrainian].
8. Kukh, A. M. (2008) Osvitnie seredovyshe v strukturi innovatsiinoi systemy fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizyky. [Educational environment in the structure of an innovative system of professional training of future physics teachers.]. *Predmetni dydaktyky v konteksti formuvannia kompetentnistno-svitohliadnykh profesiinykh yakosti maibutnoho fakhivtsia*. 2, 73-76. [in Ukrainian].
9. Makarenko, A. S. (1980) Knyha dlia batkiv. [A book for parents]. Kyiv : Rad. shkola,. 327. [in Ukrainian].
10. Razina, N. O. (2009) Akmeolohichniy pidkhid do rozvytku profesionalizmu suchasnoho pedahoha v innovatsiinomu osvitnomu seredovyschi serednoi shkoly. [Acmeological approach to the development of professionalism of a modern teacher in an innovative educational environment of secondary school]. *Visnyk naukovoї shkoly pedahohiv «AKME»*. 3, 45–51. [in Ukrainian].

Abstract. The article examines the educational environment of pedagogical universities as an important component of the formation of academic integrity of higher education applicants. The scientific and pedagogical literature was analyzed, which allowed us to determine the structural components of the educational environment, including program-target, subject-subject, methodological, value-motivational and communicative-activity. Special attention is paid to their influence on the formation of ethical norms, professional competence and internal motivation to adhere to the principles of academic integrity.

The results of the study indicate that a harmonious combination of institutional policy, modern educational technologies, and interaction between participants in the educational process contributes to the creation of favorable conditions for the education of morally responsible and

professionally competent specialists.

Key words: *educational environment, academic integrity, pedagogical universities, higher education students.*

Стаття відправлена: 25.01.2025 р.

© Коваленко К. М.